

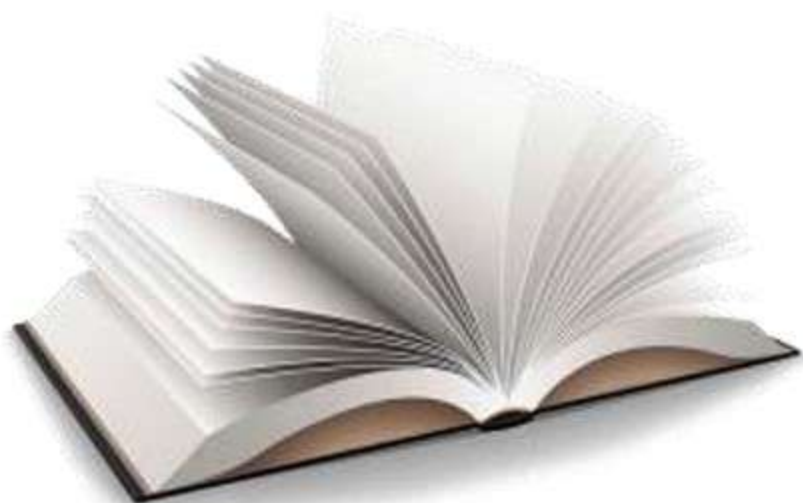
**Вінницький національний медичний
університет імені М.І. Пирогова
Наукова бібліотека**

**Методичне об'єднання бібліотек
вищих навчальних закладів м. Вінниці**

**Інформаційна діяльність бібліотек ВНЗ
в роботі зі студентською молоддю**

Матеріали науково-практичної конференції

Вінниця, 28 квітня 2015 року

Вінниця, 2015

**Вінницький національний медичний університет
імені М.І. Пирогова**

Наукова бібліотека

**Методичне об'єднання бібліотек
вищих навчальних закладів м. Вінниці**

**Інформаційна діяльність бібліотек ВНЗ
у роботі зі студентською молоддю**

Матеріали науково-практичної конференції

Вінниця, 28 квітня 2015 р.

Вінниця, 2015

ББК 78.34 (4Укр)
УДК 027.7

Інформаційна діяльність бібліотек ВНЗ у роботі зі студентською молоддю : матеріали наук.-практ. конф., (Вінниця, 28 квіт. 2015 р.) / метод. центр бібліотек ВНЗ м. Вінниці, наук. б-ка ВНМУ ім. М.І. Пирогова ; упоряд. Н. С. Головка ; відп. за вип. Н. М. Кравчук. – Вінниця, 2015. – 32 с.

Збірник матеріалів включає доповіді та виступи з обміну досвідом бібліотечних працівників вищих навчальних закладів м. Вінниці. Представлено стан, проблеми, перспективи інформаційного забезпечення потреб студентства та сучасні форми і методи роботи.

Видання розраховане на працівників бібліотек різних відомств та підпорядкування.

Матеріали відтворено із збереженням змісту, стилю та орфографії оригіналів, наданих авторами.

Вступне слово

Кравчук Неліна Миколаївна
директор наукової бібліотеки ВНМУ ім. М.І. Пирогова

Шановні колеги!

Кожне наше зібрання продиктоване, насамперед, вимогами часу, який невпинно рухається вперед. Набувають нового змісту світа і наука, поява нових технологій змінює якісний склад наших користувачів, їх інтереси та потреби від бібліотечного середовища. Маючи великий та різноплановий вибір джерел інформації, читачі стають дуже вимогливими, їх не задовольняє використання лише традиційних послуг бібліотек.

Сучасна молодь креативна, мобільна, більш самостійна, прагматична, критично налаштована та соціально активніша. Серед неї багато справжніх профі, вона володіє, як мінімум, кількома мовами, має реалістичніше уявлення про світ. У неї інші пріоритети, інше бачення світу, інше життя. І це зобов'язує бібліотечних працівників бути в постійному пошуку цікавих форм і методів роботи з читачами.

Можливості для навчання, науки та творчості незрівнянно широкі і їх усе більше. Старше покоління з його традиційною здатністю до комунікації дещо програє. Для нас, бібліотекарів, щоб мати авторитет серед читачів, необхідно не тільки відповідати вимогам часу, але й працювати на випередження. Потрібно постійно перебувати у пошуку нового і цікавого, щоб забезпечувати зростаючі потреби студентів.

На сьогодні ми формуємо імідж бібліотеки не тільки як осередка доступу до власних ресурсів бібліотеки, світових інформаційних ресурсів, але і центру спілкування та дозвілля. Впровадження новітніх інформаційних технологій, створення електронних ресурсів та баз даних, нові послуги та сервіси – надзвичайно актуальні та важливі питання в контексті сучасного розвитку бібліотек ВНЗ. Тож сучасні бібліотеки перебувають у процесі фундаментальних змін, кінцевим результатом яких є їх трансформація з книгозбірні в інформаційний, науковий, освітній та дозвіллевий центр.

Вислів В. Сухомлинського «Якщо ви хочете, щоб молодь тягнулась до знань, турбуйтеся про головні, найважливіші джерела духовної культури – бібліотеки» залишається актуальним і сьогодні. Ця місія в значній мірі покладена на бібліотекарів.

Сподіваюся, що конференція сприятиме продуктивному обміну досвідом у сприянні розвитку сучасної молоді – мислячої, освіченої, творчої, активної.

Інформаційно-масова діяльність бібліотеки ВНЗ в умовах сучасного суспільства знань

Остапчук Ірина Іванівна
бібліограф I категорії бібліотеки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського

Сьогодні наша країна живе і розвивається в дуже складних умовах політичної та економічної нестабільності, реформ, що проводяться в усіх напрямках суспільного життя, формування інформаційного суспільства, входження України в світову інформаційну структуру. Сучасний період розвитку суспільства вимагає нових підходів до задоволення інформаційних запитів.

З переходом постіндустріального суспільства до інформаційного та його вищого рівня – суспільства знань істотно трансформується діяльність бібліотеки – найбільш стабільної складової інформаційних ресурсів держави. Під впливом вимог часу змінюються бібліотечні технології, методи формування і розповсюдження інформаційних ресурсів, форми обслуговування читачів. Нового змісту й форм практичного втілення набуває масова робота бібліотеки:

- традиційний вид бібліотечної діяльності, спрямований на популяризацію книги й читання;
- масове бібліотечне обслуговування користувачів та населення;
- канал масової комунікації;
- засіб формування та реалізації інформаційних, освітніх, комунікаційних, культурних, пізнавальних, дозвільних та інших потреб сучасних читачів.

В умовах сучасного суспільства знань суттєво зростає роль інформаційно-масової роботи як важливої складової бібліотечної діяльності. Слід зазначити, що в останні роки бібліотеки з хранителів інформації перетворюються на активні інформаційні центри, які використовують у своїй діяльності сучасні технології і орієнтуються на роботу з громадами. У нашому випадку – це викладацький склад та студентська громада Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського.

Інформаційно-масова робота вищого навчального закладу має наступні цілі:

- популяризація бібліотечних фондів та діяльності бібліотеки;
- інформація про нові надходження;
- культурно-просвітницька діяльність;
- підвищення інформаційної культури користувачів.

Плідна співпраця всіх відділів бібліотеки ВДПУ, від інформаційно-бібліографічного до відділів обслуговування, дозволяє планувати та організовувати роботу в декількох напрямках. Одним з цих напрямів є проведення таких заходів, як День інформації, День кафедри, День фахівця (спеціаліста).

День інформації – це комплексна форма бібліотечного інформування, мета якої – надати інформацію про книги, періодику, інші джерела інформації з визначеної теми або про літературу, яка надійшла до бібліотеки протягом певного часу. День інформації включає організацію виставок літератури і проведення ознайомчих бесід для студентів. Тривалість цього заходу - 2-3 дні, він проводиться раз на місяць.

Ефективною і досить оперативною формою є «Експрес-інформація» - інформаційний листок з повідомленням про 1-2 нові книги. Подається повний бібліографічний опис, розгорнута анотація, визначається читацьке призначення.

Однією з форм проведення Дня інформації є перегляд літератури. Головна цінність перегляду — у всебічному розкритті фонду, у можливості безпосередньо і одночасно познайомити багатьох читачів з великою кількістю видань із різних галузей знання й за досить значний хронологічний період. Для перегляду характерні: включення видань різних типів та видів, відкритий доступ до всіх інформаційних джерел, обмежений термін експонування. Перевага відкритих переглядів у тому, що вони сприяють вибору необхідної літератури із широкого асортименту, представленого на ньому. Якщо книжкова виставка включає 15-20 документів, то перегляд дозволяє представити 100 і більше одиниць. Часто перегляди літератури проводяться під час конференцій, семінарів, нарад, що проходять у бібліотеці, або поза її межами — в організаціях, фірмах, на підприємствах. Відкриті перегляди можуть проводитись і як самостійні заходи, і як складові комплексного великого заходу (день інформації, день спеціаліста тощо), що включає у себе огляди, лекції, консультації, зустрічі. Ось, наприклад, самостійна довготривала виставка-перегляд «Великі художники»; поряд організовано дводенний перегляд іншомовної літератури як складової заходу «День фахівця» для студентів факультету іноземних мов.

Розрізняють наступні види переглядів:

- універсальні виставки-перегляди, коли демонструються всі (чи майже всі) надходження за певний період (за місяць, квартал);
- тематичні або галузеві, яким властивий проблемно-тематичний добір літератури за останні роки;
- перегляди за видами видань (нотно-музична література, образотворча продукція тощо).

Для перегляду дуже важливо вдало підібрати тему і виставити документи, які підходять за змістом. В бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету регулярно проводяться перегляди різноманітних джерел з метою популяризації фонду. Не залишаються поза увагою і електронні ресурси бібліотеки. Будь-який перегляд сьогодні включає до себе демонстрацію електронних компакт-дисків із відповідної тематики.

З новими надходженнями до бібліотеки можна ознайомитися, використовуючи також віртуальні перегляди книг та інших джерел. Це стало можливим завдяки тому, що університетська бібліотека активно впроваджує новітні інформаційні технології. Одна з багатьох новацій, яка використовується у цьому напрямку – медіатека як загальний фонд медіаресурсів. Відділ інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення бібліотечних процесів почав створювати фонд електронних видань ще з 2004 року. Щорічно поповнюється база даних «Мультимедійні видання», яка сьогодні налічує вже 1158 видань, БД повнотекстових видань становить близько 4 тис. записів. Медіатека активно використовується науковцями та студентами, з 2009 року користувачі бібліотеки мають можливість працювати з нею в залі електронної інформації. Про новинки медіатеки можна дізнатися на сайті бібліотеки ВДПУ.

Спеціально розроблений на сайті виставковий стенд медіатеки демонструє виставку-перегляд під назвою «Електронний підручник на допомогу навчанню та вихованню», яку було організовано у залі електронної інформації.

«Електронний підручник – гармонійне доповнення паперовим» - актуальний лозунг цієї виставки, який висвітлює специфіку організації переглядів літератури у сучасному вищому навчальному закладі.

Традиційною формою інформаційно-масової роботи є День кафедри, який бібліотека регулярно проводить в нашому університеті за узгодженням із керівництвом тієї чи іншої кафедри. Під час цього заходу працівники всіх відділів бібліотеки мають можливість поспілкуватися з викладачами та науковцями, ознайомити їх з новими можливостями та послугами бібліотеки. Зокрема, викладачі отримують корисну інформацію про картотеку забезпеченості літературою з відповідної галузі знань, комплектування фонду підручниками і посібниками, про нові надходження з навчально-методичної, наукової літератури, періодичні видання, бібліографічні покажчики тощо. З електронними ресурсами бібліотеки та роботою зали електронної інформації знайомлять викладачів працівники відділу інформаційних технологій. Захід відбувається у формі спільного засідання з членами кафедри, що сприяє більш плідній співпраці викладацького складу з бібліотекою та підвищенню ефективності навчально-виховного процесу.

День кафедри проводиться тричі на рік. За 2013-2014 роки подібні заходи було організовано на кафедрах мистецької підготовки, дошкільної і початкової освіти, української мови, журналістики, філософії, соціально-політичних дисциплін та етнології, фізики і методики навчання фізики, математики і методики навчання математики, хімії.

Останнім часом у проведенні цього заходу з'явилися певні новації. Якщо раніше він відбувався в приміщенні кафедри університету, то сьогодні, з метою більш ефективного спілкування з науковими працівниками, День кафедри було перенесено безпосередньо у приміщення бібліотеки. Це надало можливість повного і широкого представлення джерел, ознайомлення користувачів з електронними ресурсами бібліотеки безпосередньо у залі електронної інформації бібліотеки. Таким чином, наприклад, було проведено День кафедри хімії. ФОТО Члени кафедри також отримали корисну інформацію про комплектування фондів науковою та навчально-методичною літературою, ознайомилися з різноманітними джерелами на паперових та електронних носіях. Для викладачів було організовано виставку-перегляд нових надходжень, яка тривала три дні. За цей час її відвідала також значна кількість студентів факультету.

Оскільки медіаресурси є значною частиною загального фонду бібліотеки, працівники відділу інформаційних технологій беруть активну участь в інформаційно-бібліографічному

інформуванні подібних масових заходів. До вашої уваги запропоновано відповідну статистику за 2014 рік.

Назва заходу	Представлено бібліографічних списків	Представлено мультимедійних видань
Спільне засідання кафедри «Філософії, соціально-психологічних дисциплін та етнології» та бібліотеки	70	23
Спільне засідання кафедри «Фізики» та бібліотеки	74	19
День фахівця (математика, фізика)	11	17
Для всіх кафедр сформовано списки за загальними дисциплінами	35	
РАЗОМ	190	59

День кафедри – досить ефективна форма роботи з викладачами вишу, тому що, завдяки популяризації бібліотечного фонду, сприяє підвищенню показників відвідування бібліотеки науковцями і студентами, збільшує книговидачу.

Невід’ємною складовою інформаційно-масової роботи бібліотеки ВДПУ є робота зі студентською спільнотою. Використовуючи змістовні форми пропаганди літератури, працівники бібліотеки надають інформаційну допомогу студентам педуніверситету, знайомлять їх з бібліотечними ресурсами. Два рази на рік у бібліотеці проводиться День фахівця). Це ефективна форма бібліотечно-інформаційного обслуговування студентів певних факультетів або спеціальностей.

Вона містить у собі наступні заходи:

- безпосередня демонстрація джерел певної тематики (навчально-методична, наукова література, періодичні видання, бібліографічні покажчики, диски з електронною інформацією);
- ознайомчі лекції представників усіх відділів бібліотеки;
- бібліографічний огляд основних джерел;
- лекція-семинар у залі електронної інформації (для студентів I курсу).

Захід триває 3-4 дні, впродовж яких студенти з кураторами груп відвідують бібліотеку та отримують цінну інформацію від бібліотечних працівників.

У лютому 2014 р. було проведено День фахівця, який приурочено до Міжнародного дня рідної мови, для студентів Інституту філології й журналістики. У холі відділу обслуговування навчально-методичною літературою було організовано перегляд виставок, аби майбутні вчителі-філологи мали можливість ознайомитися з фаховими джерелами бібліотечного фонду. До уваги студентів було запропоновано раритетні видання, бібліографічні покажчики, наукова література, підручники та посібники з філологічних дисциплін, тобто все те, що могло знадобитися їм під час підготовки до занять, іспитів, а також (для студентів 3-4 курсів) пропедевтичної практики. Студенти були вдячні за перегляд і залишили коментарі: «Безмежно дякуємо за виставку. Ми відкрили для себе безліч цікавої інформації»; «Чекаємо на надходження нових праць викладачів ВДПУ, змістовної літератури та цікавих переглядів.» Для студентів-першокурсників у залі електронної інформації було організовано оглядову лекцію-семинар з метою ознайомлення з електронними ресурсами бібліотеки. Впродовж 2013-2014 років у бібліотеці подібні заходи відбулися для студентів Інституту історії, етнології і права (за спеціальністю «історія та культура України»), Інституту філології й журналістики (за спеціальністю «українська

мова)), Інституту математики, фізики і технічної освіти (за спеціальністю «фізика і методика навчання фізики, астрономії»). Захід відвідало багато студентів I-V курсів, що загалом сприяло збільшенню показників відвідування та книговидачі.

Не секрет, що сьогодні перед бібліотеками взагалі, а особливо перед бібліотеками вищих навчальних закладів, з особливою гостротою постає завдання сприяти формуванню інноваційної культури суспільства. Працівники відділу інформаційних технологій бібліотеки ВДПУ активно долучаються до навчання та інформування різних категорій користувачів з усіх питань формування інноваційної культури користувача бібліотеки. З цією метою стало традиційним групове інформування про електронні ресурси бібліотеки студентів, магістрантів та викладачів університету.

Серед тем цих заходів 2014 року визначимо такі:

- «Електронні ресурси бібліотеки: зміст, формування, доступ» для магістрантів;
- заняття з методики пошуку в ЕК бібліотеки для студентів I курсу ІМФТО;
- групове інформування про ресурси ЗЕІ та Інтернет-ресурси бібліотеки студентів I курсів всіх напрямків та форм навчання.

Слід зазначити, що методичними модулями, сформованими з метою організації дистанційного навчання з основ інформаційної культури користувача бібліотеки (сайт бібліотеки, сторінка «Електронні ресурси»), скористалися понад у 2014 році 450 разів.

До вашої уваги окремі методичні модулі, розміщені на сайті у розділі «Електронні ресурси бібліотеки ВДПУ»: «Основи інформаційної культури майбутнього вчителя: дистанційний курс лекцій»; «Бібліотечна система «РБІС». АРМ «Читач»: методика проведення пошуку»; «Електронні ресурси бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету: склад та способи доступу».

Звичайно, інформаційно-масова робота у педагогічному виші має свої особливості, певні форми діяльності, які носять просвітницько-виховний характер. Це, наприклад, участь у конференціях з педагогічної практики. Бібліотекарі, як ініціатори цікавих починань, здійснюють скромний внесок у формування й розвиток професійних знань своїх користувачів, майбутніх учителів, різноманітними формами та методами бібліотечної діяльності виховують у них кращі морально-етичні якості. Працівники читальних залів психолого-педагогічних наук і періодичних видань, абонементів проводять інформаційні огляди нових надходжень підручників, наукових видань, газет і журналів. Бібліотечні фахівці презентують студентам науково-методичні журнали та навчальні посібники, у яких друкується досвід роботи вчителів вищої категорії, вчителів року, розроблено методику проведення занять у школі. Джерела, пропоновані бібліотекарями, подають матеріал про різноманітні методи активного навчання (інтерактивні вправи, дидактичні прийоми, інтелектуальні ігри), різнорівневі завдання та іншу цінну інформацію. Таким чином, працівники університетської книгозбірні здійснюють важливе завдання з формування компетентності сучасного студента і майбутнього вчителя.

Провідне місце в інформаційно-масовій роботі бібліотеки займає виставкова діяльність, головна мета якої – популяризація документних фондів бібліотек. Саме книжково-ілюстративна виставка є засобом розкриття інформаційних ресурсів бібліотек, дієвим засобом впливу на формування читацької уваги, візитною карткою, що відображає стиль закладу і творчі можливості персоналу. В сучасних умовах візуальній популяризації літератури притаманні такі риси, як актуальність, динамізм, оперативність. Однією із переваг виставки є можливість безпосереднього знайомства з документом. Виставка дозволяє наблизити документи з фонду до відвідувачів, візуально зацікавити та спонукати звертатися до представлених тут джерел. Зважаючи на можливості сучасних бібліотек та потреби користувачів щодо актуальності певних проблем в суспільстві, відзначення ювілейних та пам'ятних дат, організацію масових заходів та іншого, виокремлюють різні види бібліотечних виставок, які призначені для популяризації документних фондів бібліотек. Існує певна умовна класифікація виставок відповідно до ряду таких ознак :

- за статусом - самостійні або супроводжуючі масові масовий захід;
- за змістом – універсальні, галузеві, тематичні, персональні;
- за цільовим призначенням – на допомогу навчанню, для підвищення, кваліфікації загальноосвітнього та загальнокультурного рівня;
  - за часом публікації і надходження в бібліотеку документів – виставки нових надходжень, видань різних періодів, забутих видань, ретро-виставки;
  - за місцем експонування – організовані в бібліотеці або за її межами;
  - за часом функціонування – постійно діючі, тимчасові, періодичні;
  - за видом видання – книжкові, журнальні, газетні, кількох видів одночасно, інших видів видань та носіїв інформації;
  - за конструктивними особливостями – вітринні, внутрішньо стелажні, внутрішньо полицні, виставки-розкладки на столах, пересувні, «кільцеві».

На практиці, як правило, в одній виставці може поєднуватися декілька ознак. Останніми роками значно збагатилася палітра різноманітних видів та форм виставкової діяльності, багато з яких використовують у своїй роботі бібліотекарі ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Серед них особливою популярністю користуються такі:

Перша група — книжкові виставки інформаційного характеру. Це — експозиції новинок і "забутих" книг або видань, що рідко запитуються або взагалі не користуються попитом. Стендові постійно діючі виставки оформлюються з найбільш важливих, "вічних" тем або з метою безперервного моніторингу нових надходжень літератури.

Особливий різновид бібліотечних експозицій — виставки книжкових пам'яток— рідкісних і цінних видань із колекцій бібліотек, музеїв книги або приватних зібрань. У березні 2014 року на базі університетської бібліотеки відбулося урочисте відкриття Виставкової зали раритетних книг. Основу фонду Виставкової зали складають раритетні видання бібліотеки: книжкові колекції рідкісних і цінних видань (книги до 1917 р. в.); колекції викладачів університету; факсимільні і мініатюрні видання; унікальні дарунки авторів та видавців; книги з автографами авторів; цінні видання з педагогіки та психології, видання краєзнавчого характеру тощо. ФОТО

Мета виставки книжкових пам'яток полягає в наступному:

- розкриття ролі книги в духовній сфері людської цивілізації;
- збереження книжкових пам'яток для наступних поколінь;
- ознайомлення студентів, працівників та гостей університету з унікальними виданнями відділу зберігання фондів та читальних залів бібліотеки;
- сприяння науково-дослідній роботі наукових кадрів університету в галузі історії, літературознавства, краєзнавства, книгознавства;
- популяризація знань про книгу як носія інформації та феномену культури.

Друга група бібліотечних експозицій, які регулярно демонструються в стінах нашого вишу — це різноманітні тематичні виставки, що охоплюють документи та матеріали певної тематики.

Розрізняють такі тематичні виставки:

- виставки, що присвячуються актуальним проблемам сучасності;
- виставки до певної пам'ятної чи знаменної дати;
- постійно діючі виставки-календарі, присвячені пам'ятним, ювілейним, історичним датам, що змінюються через певний період часу.

На сьогодні існує велика кількість різновидів виставок. Назвемо лише деякі з них.

Авторська виставка – книжкова виставка, автором якої є працівник або користувач бібліотеки. Виставки можуть бути різноманітними за ознаками, видами, проблематикою, цільовим призначенням та художнім оформленням, але вони повинні доносити до глядачів оригінальну авторську ідею. Виставка до Міжнародного дня театру.

Виставка-вікторина, виставка-кросворд. Їх особливість полягає у тому, що бібліотекар складає питання, відповіді на які можна знайти у книгах, представлених на виставці.

Виставка-дискусія. Її мета – викликати у користувачів бажання подискутувати, висловити свою думку з якогось питання. На виставці має бути література, яка висвітлює проблему з різних точок зору і дозволяє поміркувати про історичні, соціокультурні події, проблеми виховання та здоров'я. Це, наприклад, виставка-діалог «Знати, щоб жити» (із рубрикою «СНІД очима дітей»).

Виставка до знаменних та пам'ятних дат інформує та висвітлює матеріали щодо визначних подій, професійних свят, ювілейних дат. Виставка до 1 вересня – Дня знань.

Працівники загальної читальної зали та читальної зали періодичних видань постійно займаються організацією книжкових виставок різної тематики.

Зокрема, 200-річний ювілей видатного поета, мислителя, художника Тараса Шевченка був відзначений декількома виставками у книжковому, паперовому і віртуальному варіантах.

Інформаційно-бібліографічний відділ бібліотеки нашого університету планує і організовує паперові (журнально-газетні) виставки 12 разів на рік. Виставка до ювілею українського письменника Панаса Мирного.

Відзначаються визначні події в житті країни та суспільства, особливу увагу приділено ювілеям та пам'ятним датам митців української літератури. Виставка, присвячена Дню української писемності та мови.

Виставка з актуальних проблем є однією з найбільш поширених у бібліотеках. Її мета – привернути увагу користувачів до конкретної теми, проблеми. Завданням бібліотечного працівника є вибір особливо цікавої, «гарячої» теми. Важливо пам'ятати : чим конкретніше вибрана тема, тим більшу зацікавленість може викликати виставка.

Виставка нових надходжень. Мета – інформація користувачів про нові документи – книги, електронні, періодичні видання, відеоматеріали, що надійшли до бібліотеки. Зазвичай такі виставки універсальні за змістом, тому порядок розміщення матеріалів може бути систематизованим (за ББК).

Виставка однієї книги (журналу, газети, публікації) зацікавлює користувача конкретним документом через створення експозиції, яка містить інформацію , наприклад, про автора книги, його життя, творчий доробок, про історію створення книги, про прототипів героїв твору, екранізація твору, відгуки, критичні статті та інше. Особливо важливим є правильний вибір відповідного документа: він повинен бути змістовним, цікавим, мати багатоаспектний вимір. Як, наприклад, ця виставка до 135-річчя від виходу у світ повісті І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я».

Виставка, присвячена 180-річчю від виходу повісті М. Гоголя «Тарас Бульба» .

Виставка-хобі. У бібліотеці завжди допоможуть користувачеві знайти додаткову інформацію про його захоплення. Значний ефект може мати виставка оформлена спільно з користувачем, присвячена його захопленням. Тут може бути розкрито не лише літературні джерела, якими користується автор, але й запропоновано глядачам його виробу та поради початківцям. Виставки рукоділля бібліотечних працівників завжди викликають неабиякий інтерес у відвідувачів бібліотеки.

Виставка-експозиція – це синтез бібліотечної та музейної виставок. Велику увагу привернула до себе виставка до Дня перемоги 9 травня «Тихі зорі вічної пам'яті», у 2014 році, розміщена у холі бібліотеки.

Виставка-інсталяція набула широкої популярності в бібліотеках. Вона представляє собою просторову композицію, створену з різноманітних елементів – книг, періодичної, електронної продукції, побутових предметів, промислових виробів та матеріалів, природних об'єктів, фрагментів текстової і візуальної інформації. Яскраві та оригінальні інсталяції, зроблені працівниками читальної зали музичного мистецтва, завжди привертають увагу всіх читачів бібліотеки ВДПУ.

Це, наприклад, виставка «Посміхнись, студент! Інтернет качай - про книгу не забувай!». Виставка-інсталяція до Великодня «Бібліотечний Великдень».

Персональна виставка зазвичай присвячена певній особистості, спонукає користувачів якнайбільше дізнатися про людину. Традиційно персональна виставка містить розділи, в

яких йдеться про життя особистості, її діяльність, творчий доробок, доцільно використати фотоматеріали.

Бібліотека нашого університету використовує такі комплексні заходи, які об'єднують декілька цікавих та інформативних виставок. ФОТО 18 - 26 березня 2013 року до 100-річчя книгозбірні педуніверситету в холі відділу обслуговування навчально-методичною літературою тривав Фестиваль виставок, які представили загалом інформаційні ресурси бібліотеки. Значну частину простору займали книги з різних галузей знань, що надійшли 2011-2012 рр. Студенти та викладачі мали змогу ознайомитися з новинками літератури, знайти щось цікаве для розширення власного світогляду. Фонди медіа-теки «Компакт-диски, аудіо-візуальні видання» презентували навчальні й художні фільми тощо.

Увагу відвідувачів привернула експозиція «Наукові праці викладачів університету», що висвітлювала наукові здобутки ВДПУ.

Дуже цікавою була виставка «Народові віддав свій голос. Борис Миколайович Гмиря: до 110 роковини з дня народження». Найбільше відгуків викликали презентація «Книги-велетні та книги-ліліпути», виставка-інсталяція «Неосяжний світ книжкових форм», які склали новий напрям бібліотечно-інформаційної діяльності.

Відвідати фестиваль мали змогу більше 1000 студентів і викладачів. Багато з них залишили позитивні відгуки: «Виставка здивувала, зацікавила кількістю нової методичної та навчальної літератури». Такий вид роботи книгозбірні гідно оцінили викладачі університету.

В цьому році традиція організації Фестивалів виставок була продовжена, і користувачів бібліотеки нашого вишу знов чекали самобутні, цікаві та інформаційно насичені перегляди різноманітних джерел книгозбірні. Виставка до 330-річного ювілею Йоганна Себастьяна Баха «Мета музики – зворушувати серця».

Застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє впроваджувати в бібліотеках нову форму виставкового експонування документів — віртуальну (онлайнову, електронну) виставку. Це — умовно не обмежений у часі та просторі захід, котрий реалізується за рахунок інтернет-ресурсів, у межах якого бібліотека має можливість розмістити текстову інформацію, графічне, аудіо- або відео зображення експонатів, що розкривають зміст виставки.

Основними чинниками, що визначають ефективність популяризації документів, представлених у вигляді книжкової віртуальної виставки, є:

- рівень розробки експозиції;
- досконалість технологій, використаних для створення виставки;
- інформаційне навантаження;
- термін розміщення на сайті.

Використання у бібліотечній практиці віртуальних виставок дозволяє розв'язати низку проблем, які неможливо вирішити традиційними методами. Це, зокрема:

- забезпечення збереження документів;
- оперативність організації виставки та можливість постійного її поновлення новими -документами;
- представлення документів у потрібній кількості назв;
- необмеженість терміну експонування документів;
- можливість перегляду змісту окремих документів, зокрема, збірників наукових праць та ілюстрацій;
- розкриття змісту представленого видання за допомогою анотації;
- представлення документів, які відсутні у фондах даної бібліотеки, але мають певне значення для розкриття заданої теми;
- можливість дистанційного перегляду виставки без відвідування бібліотеки у будь-який час.

Відвідувачі віртуальної виставки можуть отримати повну інформацію за темою, що їх цікавить, без поспіху, часових або географічних обмежень, наочно ознайомитися з інформаційним ресурсом та одержати іншу додаткову інформацію. Віртуальні виставки

надають широкий спектр можливостей для суб'єктів виставкової діяльності. Їхні організатори можуть популяризувати бібліотечні фонди та рекламувати бібліотеку, а відвідувачі — задовольняти свої інформаційні потреби.

Основні етапи підготовки віртуальних виставок такі ж, як і для традиційних експозицій: відбір документів, визначення структури, компонування матеріалу, оформлення текстів та ілюстрацій. Користування виставкою має бути зручним і зрозумілим. Структурування документів не обов'язково має відповідати правилам компонування матеріалу, прийнятим для традиційних виставок. Документи можуть бути розташовані не тільки за розділами, а й за абеткою назв, хронологією або іншими ознаками, що, у свою чергу, спрощує процес організації виставок. При організації віртуальних виставок велику увагу треба приділяти дизайнерському оформленню, тому, що це чудовий спосіб продемонструвати рівень заходу. Основна мета виставки — інформаційне обслуговування, реклама бібліотеки та її інформаційних послуг. Віртуальні виставки можуть бути створені як доповнення до реальних експозицій.

Перехід до віртуальних виставок (переліку) можна здійснити з першої сторінки веб-сайту бібліотеки ВДПУ (рубрика "Віртуальні виставки"), що, безперечно свідчить про значущість даної форми інформування. Бібліотечний опис документів може бути винесено в окремий список та дублюватися на веб-сторінках, присвячених окремим розділам, що містять також історичну довідку, оглядову інформацію про видання, декілька зображень його обкладинок, титульних сторінок. На тематичних віртуальних виставках документи систематизуються за абеткою і, крім бібліографії та ілюстративного матеріалу, тут можна ознайомитися зі змістом збірників, які стосуються означеної теми, та авторською анотацією.

При створенні персональних віртуальних виставок їхню структуру можна побудувати таким чином: біографічна довідка про особу, бібліографія, а саме: перелік авторських робіт, видань про діяча (книги; окремі розділи книг, статті з журнальних та газетних видань; посилання на інтернет-ресурси). Бажано, щоб усі бібліографічні записи занотовувались, а до більшості представлених на виставці документів додавався ілюстративний ряд — обкладинки та титульні сторінки видань, що покращує сприйняття виставки користувачами.

Наразі, віртуальні комунікації та веб-можливості є обов'язковою умовою конкурентоспроможності бібліотек. З огляду на це, віртуальні виставки стають невід'ємною складовою їхньої виставкової діяльності. Такі експозиції можуть готуватися паралельно з традиційними книжковими виставками або бути самостійною формою розкриття та популяризації фондів, вони є ефективним інструментом залучення користувачів до бібліотеки, засобом створення її позитивного іміджу.

Відділом інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення бібліотечних процесів бібліотеки ВДПУ створено та представлено на огляд широкому загалу тематичні та пізнавальні віртуальні виставки. Зокрема, нещодавно підготовлено та виставлено на сайт бібліотеки наступні віртуальні виставки:

- у серії «Видатні діячі зарубіжжя» - «Чарльз Діккенс - 450»;
- «Літописець Поділля: до 100-річчя з дня народження Михайла Стельмаха»;
- «Тарас Шевченко в українському вимірі: поет, художник, етнограф» (до 200-річчя від дня народження).

- Поповнюються та оновлюються віртуальні перегляди «Новинки бібліотеки», «Нам дарують», «Михайло Коцюбинський» (в останньому оновлено біографічні дані, додано портрети та ілюстрації, оновлено бібліографію на основі БД ЕК).

XXI століття диктує свої закони бібліотекам. Інформаційне суспільство, суспільство знань понад усе потребує орієнтирів. Інформаційні технології стрімко увійшли в наше життя, і накопичення та поширення інформації сягнуло небачених меж. В сучасних умовах роль бібліотеки як соціального інституту стрімко зростає. Процес комунікаційної взаємодії бібліотек і користувачів набуває неабиякого значення. В цьому аспекті інформаційно-масова робота, безпосереднє спілкування з користувачем, не тільки не втрачає своєї актуальності, а навпаки, надає значно ширших повноважень працівникам бібліотек в плані організації

взаємодії між соціальними групами, розвитку міжособистісної комунікації, яка зв'язує читача і бібліотекаря, читача з іншими читачами. Бібліотека інноваційної моделі, зокрема бібліотека вищого навчального закладу, повинна організовувати процес соціальної комунікації, інформаційного обслуговування користувачів як у реальному, так і віртуальному просторі, насамперед у мережевому інформаційному середовищі.

Сучасна бібліотека поряд із традиційними формами масової роботи активно впроваджує в свою практику технології масової комунікації, які сприяють формуванню її нового іміджу бібліотеки, розкривають інформаційно-культурний потенціал закладу, розширюють поле бібліотечної масово-комунікаційної діяльності. Слід пам'ятати, що «жива», нероботизована консультація з фахівцем, залучення до процесу інформування користувача професійних навичок бібліотекаря, як і раніше, становлять неабияку цінність.

Отже, бібліотечні працівники ВДПУ ім. Коцюбинського намагаються гармонійно поєднувати традиційні форми інформаційно-масової роботи з новітніми, інноваційними. Бібліотека не забуває про свою головну мету – забезпечення навчально-виховного та наукового процесів педагогічного університету повною, оперативною та якісною інформацією, об'єднуючи в собі функції освітнього, науково-дослідного та культурного центру.

Інноваційні аспекти культурно-просвітницької діяльності бібліотеки вищого навчального закладу

Крисько Наталія Миколаївна

зав. сектору бібліотеки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського

На переломному етапі розвитку суспільства переглядаються традиційні методи бібліотечної роботи, виникає необхідність оновлення та збагачення колишніх теоретичних і практичних установок з тим, щоб найкращим чином відповісти на численні питання часу.

Згідно древній китайській філософії, жити в епоху перемін – це не дарунок долі, але ми в цю епоху живемо. Зміни стають все більш глибинними та всеохоплюючими. Динамічний розвиток суспільства, а також комп'ютерних технологій потребує від всіх нас постійного і активного впровадження інновацій в свою діяльність. Сучасна бібліотечна система дозволяє автоматизувати всі технологічні процеси, починаючи від комплектування літератури до видачі її користувачам в автоматизованому режимі; вона повинна відповідати сучасним вимогам: від використання технологій штрихового кодування до підготовки і розміщення власних електронних ресурсів і повнотекстових баз даних в Інтернет і т.д.

Бібліотечна інновація – це оригінальна, нестандартна ідея, методика, проект, які виходять за межі існуючих канонів і традиційних форм і відображають новий підхід до змісту і організації бібліотечного обслуговування, до технології управління бібліотекою.

До основних видів інновацій відносять:

- продуктові та сервісні інновації, коли зміні підлягають послуги та продукція;
- технологічні інновації, якщо змінюються процеси бібліотечної технології;
- організаційні інновації, коли виробляються структурні зміни, реорганізуються існуючі відділи або створюються нові;
- соціальні інновації, якщо підлягають зміні методи управління бібліотечним персоналом, традиції формування колективу та інші соціальні аспекти.

Інновації стрімко вриваються в наше бібліотечне життя, а їх розмаїття вражає – продуктивні, сервісні, техніко-технологічні, організаційні, соціально-економічні... Намітилися нові тенденції в організації бібліотечного простору, соціокультурній, маркетинговій, фандрейзинговій діяльності закладів, з'явилося нове поняття – «адвокація в бібліотечній сфері».

Джерелами запозичення інновацій можуть бути конкурси і ярмарки ідей та проектів, професійне читання, вивчення соціальних практик суміжних інститутів (шкіл, музеїв, рухів), Інтернет, участь у системі безперервної освіти, професійні візити тощо.

Особливого імпульсу інноваційному розвитку бібліотечних закладів надав проект «Бібліоміст». Участь у конкурсі та отримання сучасного технічного обладнання дало змогу багатьом бібліотекам запровадити ряд важливих ініціатив, спрямованих на реальне покращення життя людей.

До вашої уваги в мережі Інтернет є чимало інформації з публікаціями, відеороликами, форумами і соціальними мережами. Але необхідно пам'ятати, що будь-яка запозичена ідея, не пропущена через розум і серце, без творчої інтерпретації може призвести до компрометування найгарнішої авторської ідеї. Найцінніша ж інновація – та, що створена самостійно і відповідає очікуванням користувачів. Слід зазначити, що у бібліотечній практиці вже чітко вимальовується образ інноваційного менеджменту. Моніторинг, оцінка, трансляція, стимулювання, практичне засвоєння інноваційних практик і технологій, мінімізація ризиків повинні увійти в практику кожного керівника, який хоче бачити свою бібліотеку сучасною та такою, що розвивається. Як сказав американський вчений-економіст П. Друкер, «щоб мати майбутнє, потрібно бути готовим зробити щось нове»

Бібліотечні сторінки у соціальних мережах дають можливість удосконалити форми інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів, підвищити його ефективність, забезпечити надання оперативного доступу до нових надходжень, інформування стосовно виставок, конференцій та інших бібліотечних подій. Отже, мережева сторінка бібліотеки задовольняє потреби користувача, тобто відповідає одному з критеріїв інформаційних продуктів.

Бібліотечна сторінка в мережі має й іншу ознаку інформаційного продукту – нею можна користуватись постійно, або багаторазово, причому, на відміну від традиційних бібліотечних продуктів, інформація в яких піддається старінню, інформація мережевої сторінки регулярно оновлюється, тобто користувач завжди має справу з актуальною інформацією. Причому, на відміну від сайту, інформація мережевої сторінки бібліотеки, у випадку, якщо вона одного разу була вподобана користувачем, надходить до нього «самостійно», з'являючись у його стрічці новин, не вимагаючи спеціального входження користувача на сторінку бібліотеки та вивчення ним її оновлення.

Варто зважати на те, що нині соціальні мережі стають одним з основних, а головне, найшвидшим розповсюджувачем новин, що стосується культурно-просвітницької діяльності бібліотеки. Більше того, повідомлення користувачів соціальних мереж, зокрема, відомих політиків і громадських діячів, дедалі частіше стають матеріалами на сайтах новин. Дослідження компанії CNN, яка проаналізувала поведінку міжнародних читачів щодо вибору каналів отримання новин в Інтернеті, показало – 43 % новин поширюються через соціальні сайти, зокрема Facebook, Twitter, MySpace і YouTube. Решта способів доставки новинного контенту – використання електронної пошти – 30 %, SMS – 15 % і миттєвих повідомлень (ICQ тощо). Є багато прикладів миттєвого поширення новин у соціальних мережах, що значно випереджають повідомлення традиційних ЗМІ.

Щоб утримувати цільову аудиторію на сторінці бібліотеки, необхідно постійно підживлювати інтерес до неї, оновлюючи сторінку, викладаючи новий цікавий контент. Таким чином, інформаційні продукти на сторінці стають мобільними, такими, що змінюються.

Активне використання інноваційних технологій у бібліотеці Вінницького педуніверситету, дає можливість проводити культурно-просвітницькі заходи на якісно новому рівні, запроваджуючи нові форми їх проведення. Впроваджується інноваційна ідея популяризації читання. Оскільки молодь орієнтується на аудіовізуальну інформацію, то цим необхідно заохочувати. Відтак, створенні буктрейлери на книги І.Котляревського «Енеїда», М. Міхновського «Самостійна Україна», В. Симоненко «Народ мій завжди буде», «Події, що

нас змінили» – відеоролик присвячений річниці Революції Гідності, та зустрічі з учасниками АТО.

Одним із видів інноваційної діяльності є написання проекту «Бібліотека ВДПУ імені Михайла Коцюбинського – модель сучасної бібліотеки ВНЗ». Проектна діяльність – це є складова наукової роботи бібліотеки, культурно-просвітницької діяльності та професійного зростання бібліотекаря. Перші етапи реалізації приносять дуже цікавий результат, працівники бібліотеки, студентська молодь набувають дослідницьких навиків, поповнюють свої знання, з інтересом знайомляться з фондом бібліотеки, приймають участь у різноманітних заходах.

Нововведення потребують регулярного відстеження, експертної оцінки. Процес розробки інноваційних проектів – справа досить трудомістка. Потрібне зусилля з боку керівників бібліотек і молодих фахівців для здійснення задуманого, фінансове забезпечення інноваційної роботи бібліотекарів, інформаційна підтримка їхньої творчості.

Важливе у діяльності бібліотеки – популяризація читання, що полягає у виробленні та підтримці нових, унікальних, непересічних ідей у бібліотечному середовищі. Таким чином виникла нова форма роботи «БІБЛІО-time» та «Музико- time».

Працівники читальних залів один раз на тиждень виходять в інститути до студентів, яким пропонують ознайомитися з літературою по визначеній тематиці: «Інновації в світі», «Виховання обдарованої молоді», «Світове мистецтво», «Сучасна українська проза».

Бібліотекарі пропонують студентам цікаві висловлювання відомих людей, постатей, для розширення кругозору та підняття настрою. Знайомлять з літературою, яка є в фонді книгозбірні і могла б стати в пригоді під час підготовки до занять. При цьому враховуються побажання молоді щодо наступних переглядів.

Активно проводиться робота клубів за інтересами: книжковий клуб «Автограф», творчий клуб «Креативне рукоділля», мистецький салон «Гармонія». В рамках клубів проводяться зустрічі з цікавими людьми (вінницькими письменниками В. Сторожук, Н. Доляк, О. Пуніна, В. Гальянова, композитором і співаком І. Юрковським, радіожурналістом О. Блажко та ін.).

До Всеукраїнського дня працівників освіти було організовано флешмоб – вітання «Книга – вчитель», яким привітали освітян та ще раз підтвердили значимість та важливість книги у житті людини, зокрема вчителя.

Основу інновацій становить професіоналізм. Коли інновація усвідомлена, вона стає нововведенням – загальним надбанням. Істинність інновацій полягає в її позитивному впливі на якість обслуговування, коли у кожного читача зростає задоволеність роботою бібліотеки.

Візитна картка бібліотеки: культурно-дозвілєва робота зі студентською молоддю в науковій бібліотеці ВНМУ імені М.І. Пирогова

Мельник Майя Ігорівна

заст. директора наукової бібліотеки ВНМУ ім. М.І. Пирогова

Сучасне суспільство характеризується динамічними змінами в економіці, політиці, культурі, у відносинах між особистістю, суспільством і державою. Під впливом цих змін вища освіта як частина соціальної системи перебудовує власну структуру, зміст і напрями розвитку. Одним з найважливіших компонентів змін є збільшення уваги до особистості, розвиток її свідомості, самосвідомості, культурного та професійного потенціалу. Закон України «Про вищу освіту» зазначає про необхідність розвитку творчої особистості, здобуття нею додаткових знань, умінь та навичок за інтересами, підготовку до соціально-громадської діяльності. Провідну роль у вирішенні цього завдання відіграє бібліотека вищого навчального закладу, яка повина налаштовуватися не тільки на забезпечення навчального процесу, а й на активну виховну діяльність та організацію дозвілєвих заходів. Наше завдання полягає у підготовці майбутнього спеціаліста, здатного до різноманітних видів

творчої діяльності, адже студентська молодь у вільний час може обрати будь-який вид занять і повноцінним він буде лише тоді, коли сприятиме розкриттю талантів і здібностей.

Організація дозволяє студентів в науковій бібліотеці ВНМУ базуватися на функціонуванні ряду гуртків та клубів за інтересами. Велика увага приділяється напрямку морального виховання, яке здійснюється такими формами роботи, як проведення бесід, організація вечорів, концертів, залучення студентів до участі в акціях гуманістичного характеру.

Однією з форм роботи бібліотеки є діяльність Творчого об'єднання «Літературна вежа», яке діє при бібліотеці уже 19 років і сприяє розвитку творчої самореалізації особистості кожного студента, додає впевненості у власних силах, допомагає розкрити творчий потенціал.

Ряд заходів, які організовує бібліотека уже стали традиційними – можна назвати кульмінаційними. Це такі, як літературно-музичні вечори «Як у нас на вечорницях», «Два крила однієї любові», «Милосердя – твоє покликання», приурочені річниці «Вежі» та нашим випускникам.

Програма будується таким чином, щоб всі члени об'єднання брали у ньому участь.

Все, чого досягли за творчий рік, представляється авторськими піснями, віршами, романтичними сценками та дотепними жартами з життя студента-медика. Всім випускникам вручаються дзвіночки – символ «Літературної вежі», пам'ятні листівки з побажаннями.

Слід відмітити, що робота творчого об'єднання «Літературна вежа» активізувалась. Діапазон творчих напрацювань значно виріс. Якщо в попередні роки серед студентів в основному були поети-початківці, то тепер – музиканти-аматори, художники, що надзвичайно урізноманітнює форми різних заходів і спрощує їх підготовку. І відрадно відмітити, що з несміливих першокурсників виростають талановиті випускники, які достойно будуть представляти наш університет.

В рамках проведення **на обласному рівні Всеукраїнського Дня бібліотек проходили Шевченківські читання в on-line режимі**. Бібліотека взяла активну участь у цій формі роботи, залучивши молодь нашого університету, в тому числі іноземців. Хочеться зауважити, що всі студенти проникливо, з почуттям великої любові і шани читали поезії Великого Кобзаря. Відеоролик «Шевченківських читань» представлений в соцмережах.

Велику аудиторію студентства зібрав **вечір «Вогненне слово Кобзаря»**. Всесвітньовідомий «Заповіт» вітчизняні студенти виконали різними мовами: англійською, польською, білоруською, російською, азербайджанською, болгарською, французькою, арабською та мовою есперанто. На наше запрошення взяти участь у читаннях із задоволенням відгукнулися іноземні студенти і навіть самі проявляли ініціативу. Надовго запам'ятається виступ студента з Ізраїлю, який надзвичайно емоційно та артистично прочитав вірш «Садок вишневий коло хати».

Варто згадати і про Свято української писемності і мови **«Як парость виноградної лози, плекайте мову»**, яке проходило у стінах університету. Ініціаторами виступили бібліотека та кафедра українознавства. Заходи проводились таким чином, щоб у них брали участь якнайбільше студентів. Залучались студенти першого та другого курсів усіх факультетів. Захід перетворився у справжнє свято: звучали вірші, лунали пісні про Україну, українську мову. Студенти першого курсу підготували газети-плакати до тематики свята. На свято були запрошені також члени Клубу бойових мистецтв міста, які продемонстрували бойовий гопак.

Гостей свята, як і належить, за українським звичаєм зустрічали коропаєм, яким потім пригоостили і учасників, і глядачів.

У «Літературної вежі» частими гостями є відомі поети Вінниччини, декани факультетів та інші цікаві особи.

Нині, зважаючи на міжнародні зв'язки нашої держави, інтернаціоналізацію усіх аспектів життя, знання іноземних мов є необхідним в різних сферах діяльності людини та відіграє вирішальне значення в житті кожної людини. Інформаційний простір займає все більше

місця в повсякденному житті: подорожі, робота і просто спілкування без кордонів. Як виявилось, потреба у вивченні польської мови є у різних вікових категорій читачів нашої бібліотеки. Тому при бібліотеці уже продовж 5 років продовжує свою роботу **гурток польської мови**. Він передбачає вивчення мови від усного мовлення до читання і письма, а також розвиток моральних та естетичних якостей, виховання свідомого громадянина України, який поважає традиції своєї нації, а також толерантно ставиться до інших народів. Навчальний курс є абсолютно безкоштовним і вдало поєднує в собі новітні технології з традиційними методами засвоєння знань.

Студенти-гуртківці активно долучалися до заходів, які проводила бібліотека спільно з товариством «Світлиця польська», а саме:

- брали участь у відкритті молодіжного центру «Відкрий Польщу для себе»;
- брали участь у літературно-музичних вечорах присвячених творчості Юлія Словацького, Юліана Тувіма, польсько-українського поета Томаша Падури – нашого земляка уродженця м.Іллінці, Ярослава Івашкевича – теж нашого земляка, уродженця м.Кальник, Ванди Хотомської – польської поетеси;
- з культурною програмою „**Zwiedzamy zabytki kraju**” відвідали культурні пам’ятки Вінниччини.
- наш захід відвідав Кшиштоф Свідерек – Генеральний консул республіки Польща у Вінниці та як відповідь на гостинний прийом презентував виступ Ансамблю народного танцю університету Марії Кюрі Складовської із м.Люблін ;
- наші заходи були висвітлені засобами масової інформації газета «Кур’єр галиційський», «Слово Польське», телеканалом ВДТ.

Серед суспільно корисних і спрямованих на творчий розвиток та формування всебічно розвинутої особистості студента, підвищення культурного рівня молоді в бібліотеці використовуються різноманітні форми виховної роботи. Перевага надається тим, що забезпечують активну участь студентів. Одним із таких є **клуб «Що? Де? Коли?**, який другий рік поспіль активно працює при нашій бібліотеці та бере участь у різних інтелектуальних змаганнях та займає призові місця. І цього року на Відкритому Кубку міста з інтелектуальних ігор на приз міського голови серед студентських команд вибороли III місце, а у Всеукраїнському фестивалі інтелектуальних ігор до Дня української писемності та мови – II місце.

Виховання майбутніх фахівців авторитетними, високоосвіченими, носіями високої інтелектуальної, соціально-психологічної культури полягало у залученні молоді до загальнолюдських цінностей. Використовувалися форми і методи, що спиралися на народні традиції, кращі національні надбання. Серед чисельних заходів хочеться згадати **книжково-ілюстративні виставки «Від Різдва до Святого Водохреща», «Великодні барви», «На Трійцю чи Зелені свята в теплі купається земля»**, що традиційно оформлялися з використанням національної символіки та атрибутики, предметів домашнього вжитку.

Для розширення правових знань студентської молоді, виховання правової культури, поваги до прав і свобод людини та громадянина спільно з кафедрою патологічної анатомії, судової медицини та права був проведений **цикл заходів з правових питань**. Зокрема, в рамках відзначення Міжнародного дня прав людини додатково до **книжкової виставки «Уроки права – уроки життя»** була створена **презентація**, яка демонструвалася на екрані в холі університету.

Тема **Єдиної Соборної держави** була висвітлена на **виставці «Історичний урок єднання»**. У цьому напрямку роботи заслуговувала на увагу також **книжково-ілюстративна виставка-роздум «Розсекречена пам’ять»** – до Дня пам’яті жертв голодомору і політичних репресій. Про відомих лікарів-жертв репресій розповідала **виставка «Реабілітовані історією»**, де були презентовані матеріали з історії Вінниччини, зокрема про репресованих та реабілітованих викладачів та ректорів ВНМУ ім. М.І. Пирогова, представлені матеріали «Справи лікарів». Виставку ілюстрували також тогочасні плакати, матеріали з газет 50-х рр. XIX ст., відскановані матеріали з Державного архіву Вінницької

області: обкладинки та сторінки слідчих і кримінальних справ колишніх ректорів Вінницького медичного інституту Бриліант Г.Д., Смолянської О.П., Васильця М.О., а також місця вшанування репресованих та реабілітованих медичних працівників на Вінниччині.

Події в сучасній Україні знаходять відображення у багатьох аспектах виховної роботи. У бібліотеці проводяться бесіди на засіданнях творчого об'єднання «Літературна вежа». Студенти–гуртківці брали активну участь у вечорі-реквіємі **«Пам'яті Небесної Сотні»**, який проходив у актовій залі університету. Вірш Марини Падалко – студентки ... курсу, яка кілька років відвідує «Вежу» надруковано у збірці, присвяченій героям майдану.

За участі працівників бібліотеки та студентів-гуртківців був проведений **благодійний ярмарок**, виручені кошти з якого надіслані у Військово-медичний центр, де лікуються поранені в АТО бійці. Студенти неодноразово відвідували їх, носили гостинці, розмовляли з ними, намагалися морально підтримати.

Такі заходи і активна участь у них студентів свідчать про зріст патріотичної свідомості молодих людей, небайдужості до тих подій, які відбувалися та відбуваються в державі.

В наш час, коли престиж читання у молодіжному колі став падати, залучали студентів до духовних надбань попередніх поколінь. При цьому використовували різноманітні форми, які впливали на зміст і характер читання молоді, а також на професійне, моральне і етичне виховання. Працівники бібліотеки надзвичайно творчо підійшли до організації надання можливості користувачам висловити власні думки щодо читання. Адже найкраща реклама читання – це самі читачі. В бібліотечній практиці з'явився ще один метод – презентації прочитаних книг, які вилилися в ряд виставок **«Читайте класику сьогодні»**, **«Почитай не пожалкуєш»**, **«Ці книги отримали добрий відгук»**, **«Уподобання наших читачів»**. Оскільки для наших студентів є взірцем наші викладачі, то серед них було проведено **опитування «Що б Ви порекомендували молоді прочитати з «високої» літератури?»**. Логічним завершенням стало проведення конкурсу **«Читач року»** та у різних номінаціях були визначені та нагороджені переможці.

Традиційним є дарування книг до фонду бібліотеки. Дарують книги не лише з власних книгозбірень, а й придбані нові видання як українських, так і світових авторів. Книги, подаровані в бібліотеку небайдужими читачами, користуються неабияким успіхом. Прекрасну традицію дарувати бібліотеці книги активно підтримують студенти, випускники та викладачі нашого університету.

Щоб залишатися актуальною, цікавою для читачів бібліотека, впроваджує найрізноманітніші форми і методи у своїй роботі. До того ж наші студенти – майбутні лікарі, які прагнуть поєднання корисного та прекрасного у своїй професії, адже лікар, це посланець Бога на землі, який творить вищу волю своїми руками, а тому він має бути людиною гармонійно розвинутою та чутливою. Щоб лікувати не тільки тіло, але й душу пацієнта, вміти втішити та розрадити, подарувати віру, приписати надію, мотивувати людину до самозцілення... Тому лікар та поет – це не професія, а покликання, талант, божа іскра...

Обдарована молодь не тільки активно долучається до участі у проведенні заходів, які проходять в університеті, але й ділиться з присутніми своїми першими здобутками, ніби першими весняними квітами жасмину, що вражають нас своєю свіжістю та залишають в пам'яті неповторний аромат.... Однією із них стала презентація книги **«Портал»**, студентки 6 курсу Олександри Басько.

Не один рік відвідувала засідання творчого об'єднання «Літературна вежа» та брала активну участь у підготовці і проведенні усіх заходів, які проводить бібліотека наша випускниця Гюлане Мусаєва. Її творчим доробком став вихід у світ збірки віршів **«Вічність – загадка»**, написаної у стилі синквейн. Перша збілочка з побажанням подальших творчих успіхів була вручена авторці якраз на вечорі випускників. До речі, це вже не перша спроба пера. Інша наша випускниця – Ольга Швець за час навчання в університеті теж видрукувала власну збірку віршів **«Схованки душі»**. Колективним надбанням став вихід збірки віршів **«На крилах натхнення»**, яких вийшло уже два випуски. І робота в цьому

напрямку продовжується, тому що з кожним роком з'являються нові творчі особистості, нові таланти. Дуже приємно бачити, що студенти медичного університету встигають гарно вчитися і всесторонньо розвиватися.

Гарним прикладом для молоді є завідувач кафедри гістології **Пушкар Михайло Степанович** – чудовий та обдарований педагог, лікар із душею поета. Маючи золоте серце і щирю душу завжди приємно радіє за успіхи своїх талановитих учнів. На суд студентської молоді та співробітників університету представив свою поетичну збірку «Все побеждает любовь». Він прагне, щоб в майбутньому студенти не тільки майстерно володіли словом, а й зуміли надати хворим допомогу як лікуванням, так і теплою щирою розмовою.

Нещодавно відбулася також презентація книги професора нашого університету **Бориса Федоровича Мазорчука «Дорога в люди: історія мого життя»**.

Хочеться підкреслити особливу роль **Лізановської Лілії Федорівни** у творчому згуртуванні молоді. Вона не лише організовує навколо бібліотеки активне молодіжне середовище, але й власним творчим талантом допомагає розкритись юним поетам-початківцям. З під її пера останнім часом вийшло дві збірки віршів «Мелодія золотої осені» та «Троянди від сина».

Відбулася також презентація книги «**І я знов живий світ оглядую...**» до 180-річчя від дня народження Степана Васильовича Руданського, співавтором якої є бібліограф-краєзнавець нашої бібліотеки, дослідниця творчої спадщини поета О.А. Юрчишина.

На захід, який проходив двічі, у бібліотеці ВНМУ ім. М.І.Пирогова та у музеї Михайла Коцюбинського, **завітали члени Вінницького куреня гумористів імені Степана Руданського**: В. О. Цимбал, Л. М. Куций, В. С. Рабенчук та батько з сином А. Г. та А. А. Бендовські. Гості читали власні поезії, багато цікавого про лікаря й поета розповів В. Рабенчук, автор відомого документального кінофільму про життя й творчість С. Руданського «Смерті першої не пригадую» («Укртелефільм», 1993). Лауреати Всеукраїнської літературно-мистецької премії імені Степана Руданського Л.М. Куций та В.С. Рабенчук подарували бібліотеці книги. У відповідь студенти-медики та студенти педагогічного училища продемонстрували власне декламування творів поета-гумориста Руданського.

Взагалі великої уваги заслуговував **весь цикл заходів, присвячений 180-річчю від дня народження поета-гумориста, за фахом лікаря, нашого земляка Степана Руданського**, який включав книжково-ілюстративну виставку «Відомий лікар-подолянин Степан Руданський», літературно-мистецький вечір «Степан Руданський – поет, лікар, гуманіст», видання біобібліографічного нарису «Степан Руданський – лікар-гуманіст» та видання біобібліографічного нарису до **80-річного ювілею правнучатого племінника С. Руданського** «Лікар Олексій Боржковський – нащадок славетного роду».

Культурно-просвітницький напрям в рамках відкритого інформаційного простору передбачав створення умов для ефективного інформаційного спілкування і ознайомлення користувачів з цінностями світової культури. Саме цьому допомогли презентації **електронних виставок, анонси книг**, представлених на сайті бібліотеки. Кожен користувач дистанційно, здійснюючи віртуальну подорож, у будь-який час зміг переглянути виставку, отримати повну інформацію за певною темою.

Працівники бібліотеки, оволодівши новими вміннями та навичками популяризації книги, а саме створення **буктрейлерів та відеороликів**, почали активно впроваджувати їх в роботу. Цікавим був **відеоролик** про нашу бібліотеку «Знайомтеся, наукова бібліотека ВНМУ» до Всеукраїнського дня бібліотек. Зацікавив членів Вченої ради університету буктрейлер «**Симфонія життя**» по книзі професора нашого університету Денесюка **В. І. «Етапи життя людини»**. Також популярним серед користувачів You Tube був буктрейлер за твором **Дж. Оруелла «1984»**.

Творчо попрацювали над створенням фільму «По волнам моей памяти» режисери – працівники бібліотеки, створюючи його для **Маєвської Ліни Василівни, яка 52 роки життя присвятила бібліотеці**. Це фільм - подарунок, в якому відображено період трудової

діяльності, починаючи з часів молодості. У відеозаписі прозвучали слова вдячності від працівників бібліотеки.

Важливу роль у залученні до духовних надбань українського народу, його культури, звичаїв та традицій відіграло залучення **іноземних студентів** до різних культурно-просвітницьких заходів, які проводила бібліотека. Вони із задоволенням відгукувалися на наші запрошення, а також самі проявляли ініціативу. Також часто зверталися з проханнями допомоги: чи то з перекладом, чи то з читанням або просто доступно пояснити.

Організація виховної роботи вимагала постійного вдосконалення, пошуку і приведення в дію нових форм впливу на студентів, опрацювання нових методик та видів діяльності. Таким центром віртуального спілкування між бібліотекарем та користувачем сьогодні слугують **соціальні мережі**, які дають можливість найбільш оперативно анонсувати діяльність бібліотеки та надають можливість віддаленого діалогу з користувачем.

Сучасна молодь – креативна, енергійна, талановита, відповідальна. Саме вона значною мірою визначатиме зміст, спрямованість та характер завтрашнього дня суспільства, адже має великий потенціал, запал та енергію, які саме у молодому віці потрібно спрямувати у правильне русло. Тож важливо, щоб у всіх починаннях її у потрібний момент могли підтримати, розрадити та допомогти. Також велику увагу слід приділяти вихованню патріотичної, сильної духом молоді, яка в майбутньому зможе будувати і розвивати нашу Батьківщину.

Сучасні аспекти культурно-просвітницької та виховної роботи бібліотеки ВТЕІ КНТЕУ

Літвінова Олена Євгенівна

головний бібліотекар бібліотеки ВТЕІ КНТЕУ

Бібліотека вищої школи – це особливий тип бібліотек, що не тільки сприяє освітньому процесу, але є його складовою частиною. Вона допомагає студентам в освіті та науці, в підвищенні культурного рівня, в змістовному проведенні вільного часу.

Бібліотеки вищих навчальних закладів України почали сприймати свою культурно-просвітницьку діяльність не тільки як супроводжуючу, але й як пріоритетну. Адже в сучасних умовах важливо виховати гармонійну, морально-досконалу, відкриту до інтелектуального та творчого розвитку особистість.

Пріоритетною діяльністю культурно-просвітницької роботи бібліотеки є популяризація шляхом реклами книги головних загальнолюдських цінностей, історичної наукової та культурної спадщини, ідей національного державотворення.

Культурно - просвітницька робота нашого навчального закладу, це складова виховної діяльності інституту ВТЕІ КНТЕУ. Вона сприяє розвитку й вихованню моральних якостей особистості, розвиває почуття гуманізму, орієнтації на українську культуру, мову, національно - патріотичні традиції.

Основними завданнями культурно-просвітницької роботи бібліотеки ВТЕІ КНТЕУ є:

- створення єдиної комплексної системи виховання студентської молоді, використовуючи наукові та літературно-художні інформаційні ресурси бібліотеки;
- зберігання та примноження культурних традицій бібліотеки та інституту;
- заохочення студентської молоді до читання шляхом популяризації творів класиків національної та світової літератури;
- утвердження у виховній роботі пріоритету національної культури при обов'язковому опануванні загальнолюдських цінностей.

Культурно-просвітницька робота бібліотеки проводиться в тісній координації із заступником директора інституту з навчально-виховної роботи, кураторами академічних груп та відділом технічних засобів навчання. Програми заходів складаються з урахуванням специфіки навчання, особистісних, вікових, індивідуальних властивостей студентів, а також

досвіду кураторів щодо визначення професійної спрямованості студентів, виявлення їхніх потреб та інтересів і аналізу рівня вихованості студентів.

При складанні річного плану роботи бібліотеки масові заходи обов'язково узгоджуємо з планом виховної роботи інституту.

З метою реклами бібліотеки, книжкового фонду та залучення читачів до бібліотеки щорічно проводиться курс лекцій першокурсникам. Культурно - просвітницька діяльність бібліотеки особливо важлива для студентів 1-го курсу. Від того, наскільки зацікавимо цих студентів, залежить те, як часто будуть приходити до нас потім, на 2-му чи 3-му курсах.

У культурно-просвітницькій роботі бібліотека використовує як випробувані часом, так і впроваджує нові підходи, напрямки та форми культурно-масової роботи.

Книжкова виставка, як одна із форм масової роботи є обов'язковою в роботі бібліотеки інституту. При плануванні книжкових виставок беруться до уваги ювілейні і знаменні дати, наукові конференції та інші цікаві події року.

Крім традиційних, є необхідними віртуальні виставки-презентації, які інформують читачів про нові надходження, про наявність підбірки наукової, навчальної та періодичної літератури, присвяченої конкретній історичній події чи постаті.

Орієнтуючись на нового користувача, ми оновлюємо і модернізуємо традиційні форми роботи для популяризації друкованих видань.

Новітні інформаційні технології попри всю їх прогресивність і значущість мають і негативну сторону. Надмірне захоплення спілкуванням з віртуальним світом призводить до скорочення безпосередніх контактів людини з людиною, при цьому поступово втрачається здатність співпереживання, пригнічується емоційна сторона відносин з іншими людьми, що завдає помітної шкоди формуванню гармонійної, морально досконалої особистості.

Останніми роками відбувається певне переосмислення суті культурно-просвітницької роботи. На зміну пафосним композиціям, монотонним лекціям прийшли різноманітні камерні заходи з безпосередньою участю студентів. Інноваційність у проведенні просвітницьких заходів проявляється в наявності елементів театралізації у викладі інформації, використанні новітніх комп'ютерних технологій, у залученні читачів до активної участі в самому заході.

Так, у рамках ювілейних Шевченківських заходів бібліотекою була проведена літературно-музичний вечір «І генії також кохають...», який присвячений розкриттю теми кохання великого поета.

Працівники бібліотеки перебувають в постійному творчому пошуку, змінюючи стандартні форми і методи роботи для того, щоб зацікавити сучасного користувача. Передбачається активна участь студентів у заходах культурно-виховної спрямованості.

Студентство, куратори академічних груп виступають ініціаторами проведення культурно-просвітницьких заходів в бібліотеці інституту, звертаючись до бібліотеки зі своїми пропозиціями щодо організації та проведення тих чи інших заходів.

Так, вшановуючи пам'ять про загиблих бійців Антитерористичної операції, студенти групи ДФ-21, на чолі з куратором виступили ініціаторами проведення в бібліотеці інституту патріотичного дійства «В пам'ять загиблим, в підтримку живим».

До Всеукраїнського Дня бібліотек, працівниками бібліотеки було організовано благодійний ярмарок «Тепло твоїх долонь». На ярмарку були представлені вироби, виготовлені руками наших колег: поробки із українською національною символікою, домашня випічка.

До Всесвітнього дня боротьби зі СНІДом для студентів I-го курсу відбулась відкрита лекція фахівців Вінницького обласного Центру профілактики та боротьби зі СНІДом Яворського Я.П. та Кифарської Л.В. на тему: «СНІД та його профілактика».

Сьогодні, в незалежній Україні, гостро стоїть питання української мови. Тому важливою є популяризація хорошої, якісної сучасної української літератури. Виховуючи майбутніх спеціалістів справжніми патріотами своєї країни, з чіткою громадянською позицією, бібліотекою проведено комплекс заходів «Я люблю українську мову». В стінах

бібліотеки цікаво і змістовно проходять літературні зустрічі студентів із вінницькими митцями слова. Однією з таких зустрічей була презентація творчого доробку заслуженого працівника культури України, лауреата премії ім. М. Коцюбинського Тетяни Яковенко, яка була приурочена до 150-ї річниці від дня народження М. Коцюбинського.

З метою виховання у студентів поваги та любові до української мови та скарбів поетичного слова до Дня української писемності та мови відбулося свято «Мова єднання». На свято була запрошена поетеса і прозаїк, політик та громадський діяч, фундатор краєзнавчої літературно-мистецької організації «Велика рідня», колишня студентка нашого інституту Олена Вітенко.

З нагоди 85-річчя з дня народження перлини сучасної української поезії- Ліни Костенко бібліотека підготувала і провела літературно-мистецьку вітальню «Душа належить людству та епохам». Студенти майстерно передали силу і велич художнього слова Ліни Костенко.

Перед кожним масовим заходом готується анонс про проведення того чи іншого заходу на веб-сайті інституту, та після його проведення виставляється текстовий та фото звіти про захід. Вся інформація зберігається в архіві веб-сторінки.

Пошук бібліотекою свого місця в загально інститутській культурно-просвітницькій роботі – процес творчий і безперервний, у результаті якого бібліотека має усі шанси стати центром гуманітарної культури, під якою розуміється не тільки набір гуманістичних знань, а формування способу життя і спілкування з іншими людьми.

Проаналізувавши просвітницьку роботу бібліотеки, можна з впевненістю сказати, що бібліотека ВТЕІ КНТЕУ бере активну участь у вихованні всебічно розвинутих і знаючих спеціалістів, готових до запровадження нового, здатних займатися самоосвітою, працювати з інформаційними технологіями, а також духовно збагачених людей, які сприятимуть розвитку нашої держави.

Щоб залишатися цікавими, привабливими і потрібними для користувачів, ми повинні йти в ногу з часом: обов'язково оновлювати звичні форми роботи і орієнтуватися на нового користувача, чимало зусиль докладати до пошуку нових форм популяризації літератури.

Інформаційна культура в бібліотеці ВНАУ: практичний підхід

Латуша Наталія Миколаївна
головний бібліотекар бібліотеки ВНАУ

Вузівська бібліотека є одним із основних осередків, що забезпечують користувачам безкоштовний та оперативний доступ до інформаційних ресурсів. Завданням бібліотеки у даному випадку є не тільки створення та забезпечення можливостей доступу до інформаційних ресурсів, але й пошук нових підходів до підготовки користувачів, які б володіли сучасними методами багатоаспектної інформаційної діяльності.

Для охоплення інформуванням як найбільшого кола читачів співробітниками бібліотеки ВНАУ проводяться різні заходи.

Першими кроками до здобуття інформації є уроки з інформаційної культури в бібліотеці, які проводяться для груп студентів перших курсів або ж індивідуально.

Процеси інформатизації та комп'ютеризації в суспільстві вплинули на вимоги щодо отримання інформації читачами, склад інформаційних ресурсів бібліотек, вибір джерела інформації. Зміна методик стосується і формування інформаційної культури користувачів.

Сучасна бібліотека має оперативно і якісно формувати свій фонд необхідними документами, забезпечувати доступ читачів до інформаційних, освітніх і наукових ресурсів. Для задоволення потреб своїх користувачів ми використовуємо традиційне бібліотечне обслуговування в поєднанні з віртуальним. Ми створюємо власні електронні ресурси та пропонуємо доступ до ресурсів, що належать іншим суб'єктам інформаційного простору.

Однією з традиційних форм бібліотечної діяльності залишається книжкова виставка. Потрапивши до віртуального інформаційного середовища бібліотекарі одразу відчули ряд переваг і можливостей при оформленні віртуальних виставок.

З'явився новий напрям бібліографічної діяльності – вебліографія (бібліографування web-сайтів). Це має бути якісно відібрана і перевірена інформація, згрупована в результаті моніторингу мережі Інтернет. Тема вебліографічного списку може бути вибрана з врахуванням запитів користувачів, профілю вузу, наукових досліджень.

Навчання бібліотечних працівників є ще одним напрямком формування інформаційної культури нашої бібліотеки. На даний момент 8 бібліотекарів здобувають спеціальну освіту, проходять курси підвищення кваліфікації, беруть участь у семінарах, практикумах.

Бібліотечно-інформаційне забезпечення самостійної роботи студентів інституту

Вергелес Алла Василівна

бібліотекар II категорії бібліотеки ВКІ

Самостійна робота здебільшого виступає чи не єдиним способом виховання самостійності у набутті знань. Вона є однією з основних складових навчально-виховного процесу, творчого розвитку студентів, провідним чинником підготовки висококваліфікованих кадрів у вищій школі. Її значення особливо зростає в умовах підвищення вимог до якості навчання, інтенсифікації та індивідуалізації навчального процесу, впровадження нових технологій навчання (в т.ч. дистанційного), скорочення обсягів аудиторного навантаження. У цих умовах вузівські бібліотеки, традиційно включені в навчально-виховний процес і наукові дослідження вищої школи, мають взяти на себе бібліотечно-інформаційне забезпечення самостійної роботи студентів.

Проблема бібліотечно-інформаційного забезпечення самостійної роботи студентів є традиційно важливою для вузівської бібліотеки, оскільки лише за умови її активізації студент може оволодіти системою знань, умінь і навичок, що забезпечують якісні характеристики фахівця професіонала, здатного ефективно діяти в сучасних умовах розвитку суспільства.

Реальна необхідність удосконалення системи бібліотечно-інформаційного забезпечення самостійної роботи студентів стимулює розробку засад її формування у цілісну систему інноваційної моделі. Вузівська бібліотека, діючи одночасно в двох взаємопов'язаних аспектах – функціонального впливу на систему освітніх комунікацій і зворотного впливу цієї системи на бібліотеку – має забезпечити синхронне та упереджене бібліотечно-інформаційне забезпечення самостійної роботи студентів власними і (або) інтерактивними ресурсами Інтернет через документну, інформаційну, когнітивну(знаннєву) її підтримку.

На підставі поєднаного використання документних, інформаційних і когнітивних ресурсів системи бібліотечно-інформаційного забезпечення самостійної роботи студентів дозволяє визначити основні напрями діяльності вузівської бібліотеки, а саме:

- придбання, збереження, збагачення широкого доступу використання документів, інформації і знань у різних форматах та різними засобами комунікації;
- доступ до акумульованих людських знань, як актуальних, так і ретроспективних;
- відхід від концентрації та стабілізації комунікативних засобів до керування можливостями доступу до накопичених знань в електронно-цифровому середовищі через використання сучасних бібліотечних технологій і автоматизованих бібліотечних комплексів;
- надання допомоги користувачам при роботі з інформаційно- пошуковою системою, підвищення інформаційної культури та професійної компетенції користувачів вузівських бібліотек.

Сайт науково-технічної бібліотеки ВНТУ як інформаційний ресурс забезпечення якісної освіти та науки в університеті

Андронік Людмила Дмитрівна
головний бібліотекар бібліотеки НТБ ВНТУ

На сучасному етапі розвиток науки та освіти безпосередньо залежить від якості бібліотечно-інформаційного забезпечення. Вченому, фахівцю, студенту, викладачеві потрібні потужні інформаційні ресурси і оперативний доступ до них. Електронна інформація набуває все більшого розповсюдження і для окремих категорій користувачів стає більш вагомим. Це спонукає бібліотеки до пошуку нових форм і методів організації обслуговування.

Цілком очевидно, що просування бібліотечно-інформаційних продуктів неможливо без власного представництва в мережі Інтернет. *Якщо ви не представлені в Інтернеті, ви не існуєте!* (Білл Гейтс) – так можна визначити важливість веб-сайту для будь-якої установи чи організації.

Для НТБ ВНТУ це є нагальною потребою сьогодення, тим більше при наявності в університеті віддалених навчальних корпусів та кафедр. Тому, в 2014 році створена нова версія веб-сайту бібліотеки, котра надає можливість удосконаленому віртуальному обслуговуванню користувачів.

Бібліотечний сайт є навігаційним інструментом, позаяк володіє цілим рядом унікальних можливостей, а саме:

- забезпечує доступність інформації впродовж 24 годин необмеженій кількості користувачів;
- надає можливість дистанційного доступу до віддалених інформаційних масивів;
- дає можливість представити спеціально відібрані і структуровані інформаційні ресурси;
- дозволяє оперативно поновлювати та розповсюджувати інформацію;
- уможливує інтерактивний характер комунікації.

Сьогодні веб-сайт НТБ ВНТУ відповідає всім вищенаведеним вимогам. Він є зручним інструментом, який поєднує інформаційні, пошукові, освітні, навігаційні функції. Сайт має єдиний стиль оформлення, просту навігацію, логічну схему побудови, дає можливість без зусиль пересуватися від розділу до розділу або легко повертатися назад.

За ініціативи бібліотеки університет уклав договір з асоціацією Інформатіо Консорціум на 2014-2015 рр. на безоплатне підключення до електронних ресурсів, зокрема міжнародних.

Слід відзначити, що електронні ресурси нашого сайту представлені на порталі Національної бібліотеки України ім. Вернадського в тематичному Інтернет-навігаторі, що робить їх ще більш затребуваними. Користувачами нашого сайту (а, значить, і бібліотеки) є читачі Росії, Китаю, Америки, Європи.

З сайту бібліотеки є посилання на електронний ресурс власної генерації – інституційний репозитарій ВНТУ, який являється електронним архівом університету, місією якого є популяризація наукових здобутків університетської спільноти (науковці, студенти, співробітники), підвищення рейтингу університету через зростання рівня цитованості наукових праць шляхом забезпечення вільного довготривалого та надійного доступу до них через Інтернет.

Для інформаційного обслуговування віддалених читачів на сайті бібліотеки працює ВДС – віртуальна довідкова служба. Це онлайн-служба, яка виконує разові запити віртуальних користувачів, пов'язані з пошуком різного спектру інформації. Усім нашим зареєстрованим користувачам надано доступ до свого електронного формуляра через сайт бібліотеки.

Для задоволення інформаційних потреб молодих науковців на сайті створено рубрики:

- «На допомогу науковцю», де зібрана вся необхідна інформація для роботи над здобуттям наукових ступенів;

- «Ресурси», де представлені ресурси власної генерації та Інтернет-ресурси;
- «Корисна інформація», що дозволяє знайти необхідну наукову інформацію, та інші рубрики, з якими детально можна ознайомитися на сайті НТБ ВНТУ <http://lib.vntu.edu.ua/>

Також на сайті функціонує електронний каталог, котрий надає доступ до всіх баз даних, в тому числі до повнотекстових БД.

Сайт відображає також всю діяльність бібліотеки на допомогу освітній та науково-дослідній роботі вишу. На інформаційно-ділових зустрічах, які відбуваються з молодими науковцями в стінах бібліотеки, презентується бібліотечний сайт з представленням всього комплексу інформаційно-пошукових ресурсів.

Крім цього, наш сайт містить посилання на соціальні мережі Інтернет «Facebook» та «ВКонтакте», в яких бібліотека має свої офіційні сторінки.

Якісне функціонування сайту НТБ ВНТУ дає можливість удосконаленому обслуговуванню студентства та молодих науковців.

Спілкування через соціальні мережі як один із видів роботи зі студентською молоддю в бібліотеці ВНМУ ім. М.І. Пирогова

Сахарова Марія Петрівна

бібліотекар наукової бібліотеки ВНМУ ім. М.І. Пирогова

В епоху стрімкого розвитку інформаційних технологій вагомішого значення набуває миттєва комунікація та розповсюдження інформації. Завданням сучасної бібліотеки є задоволення запитів користувачів на рівні їхнього розуміння, тому як перевагою теперішнього технологічного середовища є своєчасність і доступність інформації. Зараз читач передусім цінує комфорт у спілкуванні, і коли бібліотека виходить з ним на один рівень, читачу легше комунікувати і вирішувати свої питання.

Найлегший спосіб спілкування зі студентською молоддю зараз лежить через соціальні медіа. Сучасна молодь ліпше обирає спілкування в Інтернеті, ніж реальне та їм легше запитати щось в браузері, ніж підійти до бібліотекаря. За даними опитування “Teens, Social Media & Technology Overview 2015” 92% американських підлітків заходять в Інтернет щодня, а 24% з них завжди знаходяться в “онлайн”. 71% підлітків використовує більше ніж одну соціальну мережу для спілкування. Аналогічне дослідження в Україні проводив пошуковий сайт Яндекс. Як видно із графіка, найбільш затребованими мережами для української аудиторії є «ВКонтакте», «Однокласники», «Фейсбук» та «Твіттер».

Соціальна мережа – це соціальна структура, створена і діюча в Інтернет-просторі, яка пов’язує між собою людей різних країн, культур і соціальних прошарків та дозволяє на одному сервісі обмінюватися повідомленнями, медіафайлами та документами.

Розпочинаючи роботу із соцмережами, завжди спочатку варто оцінити цільову аудиторію Вашої бібліотеки. Як бачимо, більша частина молоді відвідує сайт Вконтакте, тому він є базовим для роботи зі студентами.

Більш детально розглянемо роботу в соцмережах на прикладі наукової бібліотеки ВНМУ ім. М. І. Пирогова. Наразі бібліотека представлена у двох соціальних мережах: Фейсбук та Вконтакте. Вконтакте бібліотека має профіль та групу. Група служить для оповіщення про роботу бібліотеки, її акції, книжкові надходження та інші новини.

Відмінність між ними полягає в тому, що з профілю бібліотеки ми можемо відправляти студентам листи від імені бібліотеки, а у групі дописувачами можуть бути як бібліотекарі, так і будь-які інші користувачі.

Насамперед, робота із молоддю в соціальній мережі Вконтакте від імені профілю бібліотеки допомагає нам в боротьбі з читацькою заборгованістю. Отримавши з деканатів списки відрахованих студентів і пропрацювавши їх в базі читачів, бібліотекар за допомогою даних, внесених у базу, шукає акаунти відрахованих студентів (які на момент відрахування

не повернули до бібліотеки заборговані книги) і надсилає повідомлення з проханням розрахуватися із боргом.

Найголовніше в роботі з боржниками – діалог з читачем, якому потрібно підказати як правильно вирішити питання, якщо книга втрачена чи він не має можливості наразі прийти до бібліотеки. Часто в студентів виникає питання, які саме книги він заборгував і з якого часу, і тоді ми надаємо інформацію з його електронного читацького формуляра. Якщо студенти не відповідають на повідомлення і не повертають книги, ми надсилаємо повторне повідомлення.

Важливу роль у сповіщенні студентства відіграє їх пошук в мережі Вконтакте. Так як аудиторія Вконтакте нараховує більше 30 млн. акаунтів, пошук серед такої кількості значно ускладнюється. На даний момент дієвим методом є пошук в найчисельнішій групі нашого ВНЗ “Типовий студент ВНМУ”, яка налічує більше восьми тисяч підписників. Через опцію “Пошук по підписниках” вводимо ім’я боржника і звіряємо інформацію, наведену в профайлі з даними з читацького формуляра студента: дата народження, місце проживання, вік і т.д.

В групі бібліотеки ми розміщуємо інформацію про оновлення нашого блогу, поповнення абонементів новими підручниками та художніми виданнями, цікаві факти медичної тематики, а також публікуємо графік видачі підручників для кожного факультету.

Найцікавішими матеріалами у групі виявляються події, де студенти можуть побачити власні світлина: різноманітні акції, свята. Варто відмітити, що студентам легше спілкуватися через Інтернет: вони можуть задати питання стосовно підручників, які хочуть отримати чи цікавляться наявністю в них на формулярі окремих книг. Приходять повідомлення навіть із пропозицією організувати виставку з студентською допомогою.

Як засіб масової комунікації також гарно працюють повідомлення до старост потоків. Наприклад, ми пишемо їм про те, що вони мають розповсюдити інформацію для старост груп про своєчасне повернення книг або про розклад видачі підручників.

Також за допомогою мережі Вконтакте вдалося зібрати активну команду для роботи над проектом буккросингу, який втілюємо в бібліотеці.

Для поширення інформації про роботу бібліотеки також використовуємо мережу Фейсбук. Бібліотечна спільнота у Фейсбук зазвичай існує для піару серед інших бібліотек та організацій. Наприклад, Фейсбук доцільно застосовувати для опитування бібліотечних працівників чи для комунікації з найбільшою фаховою ГО України: Українською бібліотечною асоціацією. На сторінці УБА можна дізнатися про останні новини бібліотечного життя, акції та конкурси. Підписавшись на цікаві ресурси та бібліотечні групи, можна отримувати багато цікавих пропозицій для бібліотекарів: участь у проектах в Україні та за кордоном, грантові можливості для бібліотек, досягнення колег з інших бібліотек та неформатні акції закордонних масмедіа з просування читання.

Мережа Фейсбук дозволяє знаходити колег з інших міст та країн і проводити з ними ділові перемовини прямо на сайті. Фейсбук – перша загально визнана соціальна мережа для роботи по всьому світі. Тут є можливість отримувати як особисті повідомлення, так і спілкуватися у вигляді Чату з необмеженою кількістю користувачів.

Загалом, не важливо в скількох соціальках Ви працюєте, якщо це тільки для наочності. Всі Ваші пости мають зацікавити користувачів знову і знову заходити до бібліотеки і побачити/відвідати розпіарену подію.

Пам’ятайте, будьте щирими і відкритими для Ваших читачів і вони обов’язково Вам віддячать!

Етико-моральний аспект культури бібліотечного обслуговування

Головка Надія Сергіївна

головний бібліотекар наукової бібліотеки ВНМУ імені М.І. Пирогова

Сучасна інформаційна ситуація і динамізм життя ставлять особливі вимоги до професії бібліотекаря. Читач завжди бажає бачити освіченого, готового прийти на допомогу бібліотекаря, який повинен бути начитаним, ерудованим в різних галузях знання, володіти комп'ютерною грамотністю, іноземними мовами та ін. Проте поряд з цими вимогами важливими критеріями є доброзичливість та професійний такт, які складають основу бібліотечного етикету.

Етикет – це сукупність правил поведінки, які характеризують зовнішні прояви відносин між людьми.

Норми бібліотечного етикету були розроблені вченими на початку 20 століття. Автор книги "Теорія і практика бібліотечної справи" (1924 р.) Гофман визначав такі основні правила:

1. Бібліотекар в період роботи не повинен вести особистих розмов, виконувати сторонню роботу, а бути повністю в розпорядженні читача і приділяти йому максимум уваги.

2. Обслуговувати читача потрібно спокійно, обдумано, не беручись відразу за кілька справ.

3. «Дивись на читачів як на людей, а не як на «публіку». Тоді бібліотека стане місцем, про яке населення буде думати з добрими почуттями, а бібліотекар буде отримувати задоволення від своєї праці.

4. «Постійно проявляй готовність дати довідку і пораду, але роби це обережно, не нав'язуючись».

З роками правила бібліотечного етикету удосконалювалися. Про важливість етичних норм у бібліотечному середовищі свідчить той факт, що 26 листопада 2013 р. Українською бібліотечною асоціацією затверджено в новій редакції **Кодекс етики бібліотекаря**. Він пропонує набір етичних положень і рекомендується для використання кожним бібліотекарем для гідного здійснення своєї професійної діяльності та підвищення ефективності виконання посадових обов'язків.

Мета цього кодексу – визначення і втілення в життя принципів професійної етики бібліотечних працівників та всіх, хто забезпечує бібліотечно-інформаційне обслуговування в умовах розвитку незалежної України, розбудови бібліотечної справи та забезпеченні її громадян повною та об'єктивною інформацією шляхом вільного і рівноправного доступу до бібліотечних ресурсів. Бібліотечні працівники покликані сприяти забезпеченню принципів інтелектуальної свободи і вільного висловлення ідей та інформації, свободи читання.

Взірець бібліотекаря як соціально активної особистості представлений такими нормами: дотримання загальнолюдських принципів моралі, повага до особистості як вищої цінності суспільства, формування етичного і естетичного ідеалу людини тощо.

Дотримання тонкощів професійного етикету сприяє успіху в роботі бібліотекаря, його професійному росту, підвищенню престижу професії і бібліотеки та забезпечує спокійну, творчу, доброзичливу атмосферу в колективі.

Правила етикету вимагають від бібліотекаря зустрічати відвідувачів **привітною посмішкою**. Відомо, що усмішка – одна із основних якостей культури людини. В багатьох країнах усмішка піднесена до рангу економічних категорій, оскільки без неї неможливо вирішити жодного ділового питання. Якщо в Японії керівник не усміхається підлеглим, його осуджують, а за переконанням спеціалістів, без усмішки керівника знижується продуктивність праці на виробництві. «Усмішка на обличчі – любов в словах» – основний принцип культури спілкування цієї нації. Така порада не буде зайвою в практиці бібліотечного обслуговування.

Якщо в бібліотеці під час спілкування з читачем виникло відчуття дискомфорту, нервовості, а, можливо, й ворожості, хто перший повинен усміхнутися і виправити негативну

морально-психологічну ситуацію? Звичайно, бібліотекар. Інколи читачі своєю некоректною поведінкою та зневажливим ставленням до книг змушують працівників бібліотеки вдаватися до застосування адміністративних заходів. Тут, звичайно, усмішка недоречна.

Приязна усмішка супроводжується **мовним етикетом**, тобто культурою спілкування. Мовний етикет включає в себе форми звернень і привітань, відносини між виступаючими і слухачами, систему жестів, міміки. Як правило, бібліотекарі самі вибирають **стилі мовного спілкування**. Дехто надає перевагу більш діловим, офіційним відносинам, дехто користується доброзичливим тоном спілкування. Але в будь-якому випадку неможливо повністю виключити офіційні відносини між бібліотекарем і читачем.

Спілкування бібліотекаря і читача починається з **привітання**. Це важлива етикетна норма. Існує багато інтонацій для привітання: радісна, щира, тепла, шаноблива, коректна, офіційна. Абсолютно недопустимі: зневажлива, пихата, поблажлива, презирлива, фамільярна, улеслива. За етикетом вітається той, хто заходить в приміщення. Читач може й не привітатися першим. Тоді з виховною метою бібліотекар вітається першим.

Форма звернення, на жаль, в бібліотеці ще не відпрацьована. Можна чути в більшості "молодой человек", "девушка". Етикет змушує вибирати форму звернення до читача на "Ви"(незалежно від вікової різниці), що свідчить про культуру людини, підкреслює повагу до особи, з якою розмовляє бібліотекар. Мовний етикет рекомендує вимовляти слово "Ви" голосно і чітко, з привітними інтонаціями, а слово "Я" тихіше і скромніше.

Головне в спілкуванні – **вміння говорити**. Безліч разів бібліотекар має привітатися, попрощатися з читачем, порадити книгу і навчити користуватися довідковим апаратом, провести масовий захід і запросити читача до участі, зробити зауваження і заспокоїти та інше. Чи завжди бібліотекар вміє це зробити? Професія бібліотекаря, як і педагога, журналіста, актора, потребує майстерного володіння культурою мови. Вона повинна бути граматично правильною, по необхідності короткою, точною, логічною, емоційно забарвленою. Одна справа підготувати гарний виступ, а інша – донести до слухача.

Але важливо не тільки це. Грамотна розмова не є запорукою приємного спілкування. Іноді людина розмовляє правильно, а спілкуватися з нею не хочеться: пронизливий голос, чварні інтонації, нечітка дикція. Є бібліотекарі, котрі розмовляють так, що їх не можна зрозуміти, ковтають слова або окремі їх частини, деякі взяли на озброєння роздратований тон. Необхідно, щоб мова була звільнена від вигуків та слів на зразок: "е-е-е", "так сказать", "значить", "это самое". Вони дратують співрозмовника.

Важливою рисою бібліотекаря є **ввічливість**. Ввічливість – це дотримання правил пристойності, вихованості, делікатності. Вона створює атмосферу доброзичливості, свідчить про високу культуру і повагу до оточуючих. В бібліотеці кожному важливо як з ним вітаються, яким тоном розмовляють, як проявляють готовність виконати його запит.

Однією з форм ввічливості є слова вдячності, вибачення. Хоча вони ні до чого не зобов'язують, але служать важливим фактором культури спілкування. Знайомі всім ситуації: "Вибачте, на жаль, цієї книги немає," "Вибачте, що вам прийшлося зачекати".

Зайнятий з одним читачем, бібліотекар, атакований другим, дуже збудженим, повинен спокійно закінчити обслуговувати першого читача, а потім з усмішкою і привітним поглядом звернутися до невдоволеного: "Вибачте, чим я можу Вам допомогти?". Ймовірно, у читача пропаде агресія і обійдеться без конфлікту.

Професійна **тактовність** проявляється в повазі до відвідувачів, в розумінні їх потреб і інтересів. Такт – це вміння вести себе пристойно, поважати оточуючих, відчувати межу в поведінці і вчинках. Тактовний бібліотекар проявляє почуття міри у виявленні емоцій, знає межу в розмові, у особистих і службових відносинах. Тактовність допоможе бібліотекареві обійти гострі теми, які можуть викликати конфлікт, знайти слова, які допоможуть людині, заспокоять і знімуть напругу. Тактовний і делікатний бібліотекар:

- пом'якшить дрібну помилку недосвідченого читача,
- не помітить фізичних вад відвідувача,
- ненав'язливо запропонує допомогу,

- непомітно виправить безтактність колеги.

Хоча спілкування в бібліотеці є на три чверті мовним, всім добре відомі ситуації, коли слова не потрібні. По обличчю людини можна іноді пізнати більше, ніж вона може чи хоче сказати, а своєчасна усмішка може суттєво допомогти налагодити контакт з читачем. Вираз обличчя відображає емоції людини, всю гаму переживань: радість і відчай, любов і ненависть, зацікавленість і зневагу. Культура бібліотекаря полягає в тому, щоб вміти керувати виразом свого обличчя, намагатися відобразити на ньому лише позитивні емоції, які сприяють доброзичливому спілкуванню в бібліотеці.

Бібліотекар має слідкувати за своєю **мімікою**. Корисно порозмірковувати над питанням: «Якою мене бачать люди? Який вираз мого обличчя – доброзичливий чи розлючений? Чи схиляє моє обличчя до відвертості? Чи немає на ньому пихатості?» Варто замислитись, як відчують себе читачі, побачивши хмикаючий вираз обличчя бібліотекаря, з кривою усмішкою, або бібліотекаря, обличчя якого виражає незадоволення всім і всіма? У бібліотекаря має бути вироблене уміння контролювати вираз свого обличчя, тому що читачі сприймають спочатку саме його і можуть прогнозувати результати задоволення своїх потреб.

Важливою складовою мовного спілкування в бібліотеці є також вміння **слухати**, а це складна наука. Розповідають, що Сократ, вислухавши юнака, який хотів навчитися в нього ораторському мистецтву, запросив за навчання подвійну плату. «За що ж?, – здивувався юнак. "Я буду змушений навчити тебе не тільки розмовляти, але й слухати", – відповів філософ.

Яким би не був читач, у нього є право бути вислуханим. Справжній бібліотекар завжди вислухає читача і дасть йому корисну пораду. Фаховий бібліотекар вислухає і недовірливого користувача, він не роздратується, не відмахнеться від людини, яка іноді не знає, що їй потрібно взагалі. Отже за будь-якої ситуації бібліотекар має бути терплячим, спокійним, підкреслено ввічливим, відкритим.

Спостереження за спілкуванням бібліотекарів і користувачів дає змогу констатувати, що уважно вислуховують відвідувачів 33% фахівців, з інтересом – 37%, не вміють слухати – 29%. Таке опитування бібліотекарів показало, що вони недооцінюють важливість вміння вислухати користувача до кінця: обривають його на півслові, часто перебивають тощо.

Для престижу бібліотекаря дуже важливі і такі риси, як **точність, обов'язковість, пунктуальність**. Всі зустрічі, екскурсії, бесіди в бібліотеці повинні починатися вчасно. Чим більша аудиторія, тим більш пунктуальними повинні бути організатори заходів. Немає більш безтактного відношення до слухачів і організаторів, ніж запізнення. Приходить вчасно на роботу – теж ознака сумлінності і пунктуальності. Ці якості викликають довіру до бібліотекаря у колег, читачів і адміністрації. Причини невиконаної вчасно роботи рідко беруться до уваги читачами, колегами, керівниками. І, як правило, це лише створює думку про працівника як про невідповідальну людину, якій не можна довірити важливу справу.

Відмінною рисою бібліотекаря має бути **доброзичливість**, яка відбивається в особливостях поведінки і ставленні до людей. Важливо, щоб бібліотечний працівник зберігав високий внутрішній духовний стан, стримував себе від проявів емоцій, мав добрий смак.

Слід зазначити, що бібліотекарям по життю не вистачає **винахідливості**, тому вони не достатньо пристосовані в нових умовах, проте слід відмітити і те, що найбільше винахідливіші фахівці, повні ентузіазму, енергії зникають з бібліотечного середовища. Їх запрошують на роботу в адміністрацію, комерційні структури, тобто бібліотека була для них гарною шкалою кар'єрного росту.

Етичні аспекти нашої професійної діяльності складні і суперечливі. Описати й перерахувати всі ситуації, коли бібліотекар морально правий і навіть повинен відмовити читачу в задоволенні запиту, неможливо і непотрібно. Бібліотекар повинен бути просто мудрою людиною і пам'ятати про те, що ми працюємо для читача. Одним із перших професійних кодексів можна вважати Клятву Гіппократа, що виникла ще у 5-4 ст. до н.е.,

головним принципом якої є "Не нашкодь", "Де любов до людини, там і любов до мистецтва" та ін. Ці канони доречні в кожній професійній діяльності, об'єктом якої є людина.

У будь-який професійний кодекс слід закладати християнські заповіді, одна з яких – "Усе, чого тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чиніть і ви їм". Вона проходить червоною ниткою крізь усі моральні кодекси світу, не залишаючи осторонь і бібліотечні кодекси етики.

Зміст

Вступне слово

Кравчук Неліна Миколаївна

2

Інформаційно-масова діяльність бібліотеки ВНЗ в умовах сучасного суспільства знань

Остапчук Ірина Іванівна

Інноваційні аспекти культурно-просвітницької діяльності бібліотеки вищого навчального закладу

Крисько Наталія Миколаївна

Візитна картка бібліотеки: культурно-дозвіллева робота зі студентською молоддю в науковій бібліотеці ВНМУ ім. М.І.

Пирогова

Мельник Майя Ігорівна

Сучасні аспекти культурно-просвітницької та виховної роботи бібліотеки ВТЕІ КНТЕУ

Літвінова Олена Євгеніївна

Інформаційна культура в бібліотеці ВНАУ: практичний підхід

Латуша Наталія Миколаївна

Бібліотечно-інформаційне забезпечення самостійної роботи студентів інституту

Вергелес Алла Василівна

Сайт науково-технічної бібліотеки ВНТУ як інформаційний ресурс забезпечення якісної освіти та науки в університеті

Андронік Людмила Дмитрівна

Спілкування через соціальні мережі як один із видів роботи зі студентською молоддю в бібліотеці ВНМУ ім. М.І. Пирогова

Сахарова Марія Петрівна

Етико-моральний аспект культури бібліотечного обслуговування

Головко Надія Сергіївна

Для нотаток

